

En vetenskaplig Darwin-biografi

Janet Browne. **Charles Darwin. A biography. Voyaging. Part 1.** 605 sidor. New York: Alfred A Knopf, 1995. Pris £ 35. ISBN 0-394-57942-9.

Recensent: professor Bertil Fredholm, institutionen för fysiologi och farmakologi, Karolinska institutet, Stockholm.

En välskriven biografi över en vetenskapsman klagör vad vetenskap är. En sådan biografi kan också presentera en effektiv motbild till de många karikatyrer av vetenskap och vetenskapsmän som vi möter i litteratur och massmedia. Vetenskapsmannen framstår som en människa av kött och blod.

Eftersom de vetenskapsmän som blir föremål för större biografier har varit extraordinära människor kan en sådan biografi, precis som vissa romaner, också presentera en viss typ av människa, i ovanligt klart ljus. Härigenom kan en sådan biografi lära oss något om vad det är att vara människa inte bara om vad det är att vara vetenskapsman.

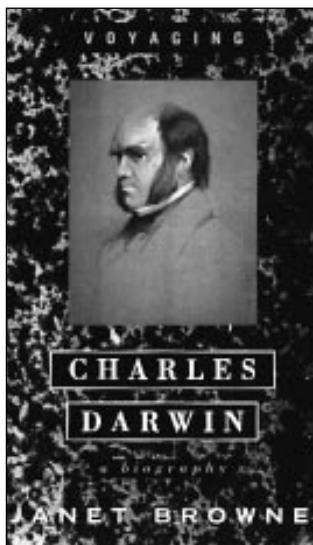
Janet Brownes nya biografi om Darwin är en sådan biografi. Hon har en alldeles unik kunskap om Darwin och hans tid, då hon redigerat Darwins enorma korrespondens. Hon är dessutom en tränad zoolog och vetenskapshistoriker. För att göra det hela ännu bättre är hon en lysande stilist.

Darwins vända

Hennes biografi kommer bara fyra år efter Adrian Desmond och James Moores biografi (New York: Warner books) som fick lysande recensioner. Deras bok hade undertiteln: »A tormented evolutionist» och pekade speciellt på Darwins vända att publicera en teori som stred inte blott mot samtidens (och hustruns) starkt traditionella religiositet utan även mot uppfattningen att världen utvecklades mot ständigt högre mål enligt någon övergripande plan. De såg också Darwins välkända sjukdom delvis som en konsekvens av dessa emotionella slitningar.

Janet Browne pekar också på Darwins vända i detta avseende. Hon visar hur han ständigt tänker sig för i vad han säger, såväl i familjens sköte som i korrespondensen med vetenskapsmän runt om i världen.

Strax efter det att Darwin

hade sammanfattat sin första version av utvecklingsläran i ett privat manuskript publicerades en skrift av publicisten Robert Chambers »Vestiges of the natural history of creation». Den var rappt skriven och blev en oerhörd försäljningssuccé. Darwin blev chockerad av att så många av hans egna tankar fanns med i Chambers bok, men framför allt av den hårda kritiken från traditionellt håll. Kritikerna sköt in sig på bristande dokumentation och på ytlighet. Detta och hans ständiga korrespondens med vännen och botanisten Hooker gjorde att han lade stor vikt vid att säkerställa sina fakta innan han slutligen publicerar.

Intellektuellt klimat

Det är i detta perspektiv man skall se de åtta åren som ägnas åt insamlandet och dissektionen av nu levande och fossila medlemmar av släktet långhalsar. Detta oerhört noggranna och mödosamma arbete bedrevs inte utan spekulation. Troligen var det där som Darwins insikt om den sexuella reproduktionens enorma och avgörande betydelse för arternas och individernas variabilitet fick sin definitiva bekräftelse.

Janet Browne är speciellt imponerande i sin förmåga att teckna bilden av det intellektuella klimatet under Darwins formativa år. Darwin tillhörde en klass av välbeställda professionella och entreprenörer. Här fanns en mycket stor beläsenhet i den aktuella naturvetenskapen och filosofin. Hans farfar var en intellektuell fritänka-

NYA BÖCKER

re av rang. Det är oerhört intressant att tänka sig att detta rika intellektuella och vetenskapliga liv försiggick fullständigt parallellt och i ungefär samma sociala skikt som Jane Austens romaner.

Teoristyrda observationer

Darwins formativa år med naturupplevelser och naturinsamlande i barndomen, sjukresor tillsammans med fadern, den uppburne landsortsläkaren, studierna i naturalhistoria i Edinburgh och i Cambridge (officiellt som inledning till läkar- eller prästkarriären) skildras också ingående. Darwins enorma tillfredsställelse när hans tidiga naturiakttagelser kan presenteras i vetenskapliga samfund och i tryck fungerade säkert som ett oerhört incitament för den framtida karriären.

Resan med Beagle runt jorden får naturligtvis ett mycket stort utrymme i boken, och läsaren får en mycket god uppfattning av vad han faktiskt gjorde och hur han resonerade. Den enorma betydelsen av Lyells då nyligen publicerade geologibok för att inpränta hur livsbetingelser ständigt ändrats och i snabbt tempo kom att ge en viktig referensram för hans arbete. Han noggranna observationer var alltså starkt teori-styrda redan från början. Det är exempelvis intressant att följa Janet Browne, när hon visar hur Darwin hade sin teori om hur korallreven kunde ha uppkommit redan innan han någonsin såg ett sådant och hur hans iakttagelser styrdes av behovet att bekräfta teorin.

Teorierna rörande arternas uppkomst var också tidiga, speciellt insikten att människan måste vara ett djur bland andra. Det är ingen slump att redan de första barnens betendenä noggrant studerades, noterades och jämfördes med apornas vid besök tillsammans med dem på zoo.

Social kompetens

Darwins förmåga att uppföra sig som det förväntades av en gentleman och en vetenskapsman måste ha varit mycket väl utvecklade. Överhuvud slås man av hans sociala kompetens och den betydelse detta hade i ungdomen, för att få honom till Beagle, för att kunna gå väl tillsammans med den

svåre kapten FitzRoy, för att etablera goda kontakter först med tidens ledande geologer, sedan med zoologer och botaniker, djuruppfödare och publicister. Han hade också en lysande förmåga att få och upprätthålla för honom och hans karriär viktiga kontakter via korrespondens. Hans sociala kompetens visade sig också i förmågan att finna rätt recensenter till sina böcker och i att läcka rätt information från pågående studier till rätt personer.

Inkluderade hela hushållet

Darwin som privatperson skildras också. Han inledande kontakter med det täcka könet, hans giftermål, kontakterna med barn och föräldrar skildras levande och övertygande. Det är exempelvis fascinerande hur han lyckades inkludera hela sitt hushåll, inklusive de små barnen, i sina experiment i trädgården med grobarhet, pollinering av växter etc. Till och med barnsköterskan får sina specifika uppgifter i arbetet. Här finns en bild av en man som kombinerar stor mänsklig värme med en fantastisk målmedvetenhet.

Jag hoppas Janet Brownes bok blir en stor försäljnings- och läsarframgång och längtar intensivt efter den andra delen, där de stora böckernas tillkomst och öde skall skildras. •

Kan du anmäla läromedel på CD-ROM?

Allt fler förlag ger nu ut medicinska läromedel på CD-ROM, ofta parallellt med publicering i bokform. Läkartidningen kommer framöver att anmäla sådana produkter, och vi vill därför ha kontakt med fler anmälare som har tillräcklig erfarenhet av tekniken – och givetvis tillräcklig kompetens inom respektive specialitet – för att kunna anmäla CD-ROM-produktioner.

Även om vi i förlagskataloger etc fortlöpande söker efter nya intressanta produktioner, välkomnar vi tips om sådana nya verk.

Anmäl intresse genom att skriva några rader till bokredaktör Yngve Karlsson, Läkartidningen, Box 5603, 114 86 Stockholm.